

LITTERATUR

Marcel Gauchet: *Disenchantment of the World: A political history of religion, (New French Thought), 228 sid. Princeton University Press, Princeton N.J. 1997.*

Gauchet senaste bok *Disenchantment of the World* fogar sig in i räckan av nutida franskt socialt intellektuellt tänkande och författarens ambitiösa mål är att utforma en global religionsteori. Hans drivande teser är att «Kristendomen är början till religionens slut» och att monoteismens uppkomst är själva förutsättningen för en sekulär världsordning.

Gauchets argumentation bygger på en evolutionidé där människan i det primitiva samhället lever i ljust av en «likhetstanke». Varje människa innehar sin roll i gemenskapen som ger varje människa en funktion och gemenskapen blir därvid meningsgivande. Att Eliades religionsfenomenologi har påverkat Gauchet tankvärld är uppenbart utifrån Gauchets utsaga: «Primitiv religion ger svar: Genom att urskilja det nutida från det ursprungliga som i sin tur legitimerar det nuvarande». Eliades påverkningar visar sig tydligt i första delen av boken som behandlar den förkristna historien.

Gauchet argumenterar för hur statsbildning och vidare utveckling inom staten ändrade denna «likhetstanke». Den hierarki som nödvändigtvis uppstod ändrade även människans funktion i samhället. Genom människans roll- och funktionsändring uppstod därvid den existentiella frågan. Världsordningen är inte längre självklar men måste bygga på en högre princip. Monoteismen blir en nödvändighet, men monoteismen i sig är första steget mot religionens död därför att världen förlorar det gudomliga och Gud blir ensam om att vara helig.

I denna utveckling mot monoteism och högre existensformer anser Gauchet att också det mänskliga medvetandet utvecklades mot högre former och han ser individualiseringen som ett högre stadium i denna människans utveckling. Vidare ser Gauchet individualisering som ytterligare en faktor som fjärrar människan från Gud och som medverkar till religionens död.

Runt denna huvudidé argumenterar Gauchet genom hela boken. Han har delat in sin bok i två delar. Den första delen handlar om hur det gudomliga har ändrats genom historien och i den andra delen tar författaren upp kristendomen som början till religionens död. Första delen är präglad av den spekulativa aspekten i teorier kring «primitiv» religion. Denna del är därför mer abstrakt än den andra delen och Gauchets plats i den vetenskapliga traditionen framträder tydligt. Som deltagare i den franska sociala intellektuella

debatten förnekar Gauchet sig inte och ibland är det svårt att hänga med i hans abstrakta argumentation.

Andra delen tar läsaren ned på ett mer konkret plan och det blir lättare att hänga med. I denna del går författaren mer systematiskt till väga och exemplifierar mer än i första delen. Det är först och främst kristendomen som exempel på den monoteistiska religionen som Gauchet har koncentrerat sig på även om han också nämner judendomen och islam i sammahanget.

Det intryck man har kvar som läsare är att Gauchet ibland är så abstrakt att det är svårt att hänga med. Av och till under läsningen fick jag också känslan av att «hur var det egentligen med kejsarens nya kläder?» För den läsare som tycker om intellektuellt hårklyveri och abstrakta teorier kommer boken vara spännande läsning. För den vanliga läsaren tror jag däremot att författarens sätt att skriva är för abstrakt för att kunde bjuda på den stora upplevelsen.

Anne Sofie Roald

Sven Ingebrand: *Swenske songer 1536. Vår första bevarade evangeliska psalmbok. (Uppsala Studies in Faiths and Ideologies 7). 216 sid. Uppsala 1997.*

Sveriges äldsta i sin helhet bevarade psalmbok med titeln *Swenske songer eller wisor nw på nytt prentade och under en annan skick än tilförenna visatte* utkom 1536 på det kungliga boktryckeriet utan uppgift om utgivare eller författare. En äldre generation psalmboksforskare — Beckman, Liedgren, Arvastson, Ek — ansåg, att psalmboken var ett verk av Olaus Petri. De stödde sin uppfattning på allmänintryck av tankar och ordval som enligt dem utmärkte Olaus Petri (OP).

I uppsatsen «Var Olaus Petri psalmdiktare?» (Vetenskapssocieteten i Lund årsbok 1971) underkände Johan Feuk med magistrala tonfall hela den tidigare forskningen. Enligt honom kan man inte visa, att OP utgivit psalmboken eller att han i någon nämnvärd grad medverkat vid texternas utformning. För honom är Luther huvudmannen genom att psalmboken till större delen består av hans psalmer i svensk översättning. Uppsatsen imponerade på 1969 års psalmbokskommitté så till den grad att av de 14 psalmer av OP man tagit med det står frågetecken efter författarsignaturen OP för 11. I en kommentar ifrågasätts hans författarskap beträffande de tre övriga. Kommitténs förfarande betecknade Sven-Åke Selander hovsamt som «anmärkningsvärt» i uppsatsen «Olavus Petri — psalmdiktare för den goda sakens skull?» (i *Olavus Petri — den mångsidige svenske reformatorn*. Skrifter